

Отримано: 24 вересня 2018 р.

Прорецензовано: 5 жовтня 2018 р.

Прийнято до друку: 6 жовтня 2018 р.

e-mail: olena_syvak@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-3(71)-118-121

Сивак О. Б. Формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців з обліку та оподаткування на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 3(71), вересень. С. 118–121.

УДК 811

Сивак Олена Борисівна,
кандидат економічних наук, Житомирський державний технологічний університет

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

У статті автором розглянуто проблему міжкультурної освіти в сучасному суспільстві, актуальність вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у цьому аспекті та доведено важливість формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців з обліку та оподаткування у межах університетської дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». У дослідженні визначено сутність поняття «міжкультурна компетенція». Автором встановлено місце міжкультурної компетенції у структурі компетентностей та виявлено складові міжкультурної компетенції. Окреслено специфіку розвитку даної компетенції у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Ключові слова: міжкультурна комунікація, ініциомовна компетентність, міжкультурна компетенція, іноземна мова за професійним спрямуванням, фахівець з обліку та оподаткування.

Сивак Елена Борисовна,
кандидат экономических наук, Житомирский государственный технологический университет

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО УЧЕТУ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЮ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ

В статье автором рассмотрена проблема межкультурного образования в современном обществе, представлена актуальность изучения иностранного языка по профессиональному направлению в данном аспекте и доказана важность формирования межкультурной компетенции будущих специалистов по учету и налогообложению. Автором рассмотрены некоторые аспекты формирования межкультурной компетенции студентов – будущих специалистов по учету и налогообложению в пределах университетской дисциплины «Иностранный язык по профессиональному направлению». В исследовании определена сущность понятия «межкультурная компетенция». Автором установлено роль межкультурной компетенции в структуре компетентностей и выявлены составляющие межкультурной компетенции. Определена специфика развития исследуемой компетенции в процессе изучения дисциплины «Иностранный язык по профессиональному направлению».

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, иноязычная компетентность, межкультурная компетенция, иностранный язык по профессиональному направлению, специалист по учету и налогообложению.

Olena Syvak,
PhD of Economic Sciences, Zhytomyr State Technological University

FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN ACCOUNTING AND TAXATION AT ESP CLASSES

In the article the author considers the problem of intercultural education in modern society, the relevance of studying a foreign language in given aspect as well as the importance of forming the intercultural competency of future accounting and taxation specialists. The author highlights some aspects of the students' intercultural competence formation – future specialists in accounting and taxation within the framework of university discipline «English for specific purposes». The research determines the essence of the concept of «intercultural competence». The author establishes the place of intercultural competence in the structure of competencies and identifies the components of intercultural competence. Peculiarities of the development of intercultural competence in the process of studying the discipline «English for specific purposes» have been outlined.

Key words: intercultural communication, foreign language competence, intercultural competence, foreign English for specific purposes, specialist in accounting and taxation.

У часи економічних перетворень на шляху до повноцінних ринкових відносин, Україна потребує висококваліфікованих фахівців з обліку та оподаткування, спроможних працювати як у вітчизняній, так і в міжнародній економіці.

Професійна конкурентоспроможність передбачає достатньо високий рівень володіння іноземною мовою, щоб витримувати професійне суперництво з іншими спеціалістами на європейському та світовому ринках праці [13].

За цих умов особливого значення набувають такі якості випускника вищого навчального закладу, як високий професіоналізм, ініціативність у вирішенні нетрадиційних задач, креативність, здатність до самоосвіти, до налагодження ділових контактів з іноземними партнерами та кваліфікованої професійної діяльності в іноземному середовищі.

Останній звіт (Morgan McKinley Ireland, 2018) [3] показав, що більшістю працевлаштованих у 2018 р. є багатомовні професіонали бухгалтерського сектору (бухгалтер, фінансовий бухгалтер, економіст аналітик). Це робить можливим зробити висновок, що у найближчі роки цінність знання англійської мови надасть майбутньому фахівцю значну перевагу.

Фахівець, який вільно володіє англійською мовою має більше шансів щодо вибору займаної посади. Таким чином, знання іноземної мови і зарубіжної культури для фахівця з обліку та оподаткування є невід'ємним компонентом професійної

компетентності. Результати проведеного нами аналізу фахової, довідкової та педагогічної літератури свідчать, що структура професійної компетентності фахівця з обліку та оподаткування повинна обов'язково включати такий компонент, як міжкультурна компетенція.

Проблематика професійної підготовки фахівців багатьох сфер суспільства неодноразово ставала темою досліджень як українських, так і закордонних науковців, але питання підготовки майбутніх фахівців з обліку та оподаткування ще недостатньо досліджене і потребує подальшого вивчення. У зв'язку з цим звернемо увагу саме на міжкультурну компетенцію майбутніх фахівців з обліку та оподаткування.

Питаннями теорії міжкультурної комунікації займалися значна кількість науковців, зокрема формування міжкультурної компетенції у ВНЗ розкрито в працях Р. Гришкової [8] (студентів нефілологічних спеціальностей), О. Фролової [14] (студентів економічного профілю). Сутність і структуру міжкультурної компетенції розглядали в своїх роботах В. Борисова [7], І.В. Чикайло [16] та ін. Методику формування міжкультурної компетенції досліджували такі вчені-методисти (Зеліковська О.О., Чередніченко Г.А. [9]).

У ході аналізу адміністративних даних державної служби зайнятості, Державної служби статистики України, даних кадрових агентств та інформаційних ресурсів з пошуку роботи отримано наступні дані щодо розміру заробітної плати у вакансіях фахівців з обліку та оподаткування станом на 1 вересня 2018 року: директор фінансовий – 12 357 грн., головний бухгалтер – 6 879 грн., бухгалтер (з дипломом магістра) – 4 615 грн., бухгалтер – 4 880, начальник централізованої бухгалтерії – 3 750 грн.

Згідно з дослідженнями проведеними за результатами аналізу порталів з пошуку роботи *rabota.ua*, *ua.jooble.org* та *headhunter.ua*, заробітна плата фахівців з обліку та оподаткування, які володіють англійською мовою у кілька разів перевищує оплату праці тих, у кого відсутні аналогічні знання, зокрема знання англійської мови дозволяє заробляти в Україні в 3-6 разів більше. Наприклад, вакансія бухгалтера зі знанням англійської мови на рівні не нижче Upper-Intermediate (знання бухгалтерської та аудиторської термінології, досвід ділової професійної переписки з партнерами) передбачає заробітну плату від 20 000 грн., вакансія головного бухгалтера с функціями фінансового директора зі знанням англійської мови вище середнього – від 25 000 до 35 000 грн., головний бухгалтер з вільним володінням англійською мовою – від 70 000 до 84 000 грн.

Таким чином, сьогодні особливо актуальною є проблема підготовки фахівців з обліку і оподаткування, здатних ефективно працювати у швидкозмінних умовах, забезпечувати задоволення ринкових запитів виробництва, проводити комплексний виробничий аналіз та розрахунок показників фінансової діяльності підприємств, формувати відповідні професійні ситуації, висувати пропозиції, необхідні для прийняття оперативних і поточних управлінських рішень.

За результатами аналізу наукових та практичних досліджень виявлено ряд проблем щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, зокрема: 1) необхідність підвищення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців з обліку та оподаткування для забезпечення ринку праці; 2) несформованість у випускників економічних вищих навчальних закладів професійної компетентності; 3) нагальна потреба в посиленні ролі практичної підготовки у формуванні міжкультурної компетенції майбутніх фахівців з обліку та оподаткування; 4) недостатня кількість наукових розробок і незадовільне науково-методичне забезпечення ефективною реалізації такої діяльності.

Метою статті є дослідження поняття, ролі, структури і змісту міжкультурної компетенції, а також аналіз специфіки формування цієї компетенції у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Відповідно до поставленої мети під час дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи, як теоретико-методологічний, порівняльний, методи інтерпретації наукових праць та узагальнення.

Формування іншомовної професійної компетентності передбачає «накладання» іншомовних навичок на предметний зміст професії під час виконання професійних завдань таким чином, що викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним» у навчальному плані підготовки майбутнього фахівця не формально, а змістовно буде спрямовано на досягнення загальної мети навчання студента у вищому навчальному закладі – формування його професійної компетентності.

У результаті проведеного аналізу наукової літератури [6], [10] встановлено, що іншомовна професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця з обліку та оподаткування – це здатність до здійснення міжкультурної професійної взаємодії в полікультурному просторі в умовах міжнародної мобільності та інтеграції.

Структура професійної компетентності майбутнього фахівця з обліку і оподаткування є динамічним явищем, оскільки еволюція економічного розвитку та ринку праці на кожному етапі вносять свої корективи.

Для формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності необхідно забезпечити практичну спрямованість навчання іноземної мови професійного спрямування, а саме, курс іноземної мови повинен бути тісно пов'язаний з рядом спеціальних дисциплін, що вивчаються студентами з профільних курсів.

У результаті вивчення іноземної мови студенти повинні вміти: 1) вести діалог у побутових, професійних і ділових комунікаціях; створювати монологічне висловлювання з професійної тематики (повідомлення, доповіді, презентації); 2) сприймати на слух зміст усних висловлювань іноземною мовою, вимовлених у звичайному темпі з культурологічної та професійної тематики; фіксувати корисну інформацію у процесі аудіювання; 3) цілком розуміти зміст оригінальних професійно орієнтованих текстів з використанням словника; розуміти загальний зміст аутентичних професійно-орієнтованих текстів без використання словника; 4) володіти навиками академічного письма.

Враховуючи результати наукових досліджень щодо структури професійної компетентності дотримуємося думки О.О. Курок [11] та вважаємо за доцільне визначити структурними компонентами професійної компетентності фахівців з обліку і оподаткування наступні: операційну, комунікативну, інформаційну, міжкультурну. Зокрема, автор розглядає міжкультурну компетенцію, як здатність взаємодіяти з носіями іншої культури з урахуванням національних цінностей, норм і уявлень, створювати позитивний для комунікантів настрій у спілкуванні, вибирати комунікативно доцільні способи вербальної і невербальної поведінки, використовуючи знання про науку і культуру інших народів у рамках полілогу культур.

Введення в обіг терміну «міжкультурна компетенція» для економічної сфери пояснюється тим, що фахівець з обліку та оподаткування повинен володіти іноземною мовою як засобом комунікації з урахуванням специфіки лінгвокультурної спільності, особливостей конкретних понять у своїй та іншій професійній культурі, уміючи виділити і розмежувати загальне і специфічне.

Важливість володіння фахівцями з обліку та оподаткування міжкультурною компетенцією пояснюється реформуванням вищої школи України в контексті Болонського процесу, зокрема необхідністю володіння студентом принаймні однією іноземною мовою, що є основою забезпечення виконання основних положень Болонської декларації.

Вважаємо, що міжкультурна компетенція – це готовність і здатність до міжкультурного професійного спілкування, яка заснована на сформованості уявлень про загальнолюдські цінності, орієнтації на них у сфері міжкультурної комунікації на основі емпатії, що дозволяє усвідомити національно-культурні особливості об'єкту культури, побачити спільне й відмінне між різними культурами й досягти взаємопорозуміння у професійній сфері. Міжкультурна компетенція є невід'ємною складовою іншомовної професійно-комунікативної компетенції та містить професійний компонент, основу якого складають міжкультурні професійні вміння.

Погоджуємося з думкою С. Е. Цветкової [15], яка до складових міжкультурної компетенції відносить: професійно-мовну, соціально-мовленнєву, інформаційно-аналітичну та соціально-психологічну. Особливості кожної зі складових будуть розглянуті в наступних наших дослідженнях.

Розглядаючи специфіку формування міжкультурної компетенції фахівців з обліку та оподаткування у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» встановлено, що одним з джерел автентичного, спеціалізованого матеріалу при вивченні англійської мови за професійним спрямуванням є Інтернет.

Використання Інтернету як навчального ресурсу є особливо доречним у контексті англійської мови за професійним спрямуванням, оскільки саме ця дисципліна виховує майбутніх англомовних експертів у своїй галузі. Завдяки Інтернету переважна більшість студентів, які вивчають англійську мову за професійним спрямуванням, можуть знайти мовні матеріали для своїх академічних та професійних потреб, взаємодіяти зі своїм професійним співтовариством або з іншими студентами у своїй галузі онлайн.

Інтернет та його різні інструменти можуть також допомогти студентам стати більш самостійними і надати їм можливість координувати своє навчання [5].

Сучасні інформаційні технології також надають викладачам можливість створювати більш цікаві та професійно орієнтовані медіа матеріали, комбіновані або дистанційні курси. Наприклад, для формування комунікативної компетенції фахівців з обліку та оподаткування незамінними є: 1) сайти компаній (Procter & Gamble Company, Microsoft); 2) сайти з матеріалами, або контентом, які створюють самі користувачі, такі як How Stuff Works або E-How, де неспеціалісти або фахівці можуть обмінюватися відео й текстами; 3) веб-сайти, присвячені певним професіям або галузям знань, де викладачі або студенти можуть читати, дивитися чи завантажувати матеріали з проблематики, що вивчається (The National Society For Accountants (NSA), The Economist, Accounting Coach та ін.). Слід зазначити, що автентичні веб-ресурси слід не просто використовувати, але й поєднувати їх з власними розробками.

Використання автентичних матеріалів дозволить отримати майбутнім фахівцям з обліку та оподаткування навички, які можуть бути корисними для їхньої майбутньої професійної діяльності, такі як пошук інформації, аналіз веб-сайтів, написання конспектів та звітів. Використовуючи Інтернет таким чином, крім вивчення цільової мови, студенти будуть мати ще й навички цифрової грамотності.

Онлайн ігри також набирають популярності серед викладачів англійської мови за професійним спрямуванням й тими, хто її вивчає [4].

Крім того, позитивний вплив на формування міжкультурної компетенції мають інноваційні технології, а саме використання мультимедіа, таких як: Power point, Dream weaver 4.0, Flash 5, Open Office.org Impress, Power bullet Presenter, Pro Show Producer, PPT CREATE, Quick Slide Show, My Slide Show для створення звичайних презентацій та Adobe Flash, Microsoft Movie Maker, An FX Visual Design, Virtual Tour Builder – для створення презентацій у вигляді відеофільму.

Використання інноваційних технологій сприяє активному наочному та практичному засвоєнню знань, формуванню навчально-пізнавальних умінь і навичок, професійно-пізнавальних інтересів студентів, що забезпечує всебічний розвиток творчого потенціалу особистості студента, а не лише отримання теоретичних знань.

До методів формування міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням Л. П. Павлова [12] відносить: біографічну рефлексію, спостереження, інтерактивне моделювання, рольові ігри, самооцінку, симуляцію. Використання вищезазначених методів дозволяє підготувати майбутніх фахівців з обліку та оподаткування до ефективної співпраці з іншими культурами. Детальніше ці методи буде проаналізовано в наступних дослідженнях.

Крім того, для ефективного формування комунікативної компетенції студентів необхідно приділяти особливу увагу самостійній роботі студентів. На заняттях з іноземної мови викладач повинен приділити достатню кількість часу на систему самостійної роботи – різні типи завдань, спрямовані на розвиток самоконтролю, взаємоконтролю і самоаналізу з огляду на рефлексію студентів.

У результаті проведеного дослідження отримано наступні висновки:

1) результати проведеного нами аналізу психолого-педагогічної та фахової літератури показують, що міжкультурна компетенція є складовою іншомовної професійної компетентності фахівця з обліку та оподаткування. Ця компетенція є одним з системоутворюючих чинників професійної компетентності фахівців з обліку та оподаткування. На нашу думку, ця компетенція забезпечує належний рівень їх конкурентоспроможності.

2) аналіз наукової та практичної літератури, здійснений у цій статті, дає змогу визначити сутність міжкультурної компетенції майбутніх фахівців з обліку та оподаткування. Ми вважаємо, що міжкультурна компетенція майбутніх фахівців з обліку та оподаткування – це готовність і здатність до міжкультурного професійного спілкування, яка заснована на сформованості уявлень про загальнолюдські цінності, орієнтації на них у сфері міжкультурної комунікації на основі емпатії, що дозволяє усвідомити національно-культурні особливості об'єкту культури, побачити спільне й різне між різними культурами й досягти взаємопорозуміння у професійній сфері;

3) до складу міжкультурної компетенції відносяться: професійна мовна, соціально-мовленнєва, інформаційно-аналітична та соціально-психологічна компетенції;

4) у ході аналізу специфіки формування міжкультурної компетенції встановлено, що інтернет-технології відіграють важливу роль. Інтернет не тільки робить вивчення мови більш ефективним, але й, може запропонувати інструменти, які імітують реальні робочі ситуації та професійне середовище, даючи студентам можливість здобути і практикувати важливі професійні навички.

Література:

1. Arnó-Macià E. The Role of Technology in Teaching Languages for Specific Purposes Courses. *The Modern Language Journal*. 2012, vol. 96, p. 89–104.
2. Bremner S. Collaborative writing: Bridging the gap between the textbook and the workplace. *English for Specific Purposes*, 29. P. 121–132.
3. Morgan McKinley Ireland. (2018). July 2018 Employment Monitor Press Release [Electronic resource]. Access mode: <https://www.morganmckinley.ie/article/july-2018-employment-monitor-press-release> [Accessed 15 Sep. 2018].
4. Sørensen B., Meyer B. Serious Games in Language Learning and Teaching – A Theoretical Perspective. Digital Games Research Association (DIGRA). [Electronic resource]. Access mode: <http://www.digra.org/wp-content/uploads/digital-library/07312.23426.pdf>
5. Zhong Y. A Study of Autonomy English Learning on the Internet. *English Language Teaching* 1/2. [Electronic resource]. Access mode: www.ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/467/477
6. Бибикина Э.В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» [Текст]. Майкоп, 2006. 29 с.
7. Борисов В. Поняття міжкультурної компетенції: сутність і специфіка. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: Зб. наук. пр. Вип. 39. Слов'янськ: СДПУ, 2007. 303 с. С. 17–20.
8. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : монографія. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
9. Зеліковської О. О., Чердніченко Г. А. Формування міжкультурної компетенції студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки: монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2012. 321 с.
10. Козак С. В. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» [Текст] ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 2001. 20 с.
11. Курок О. О. Формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 776–779.
12. Павлова Л. П. Исследование влияния игровой учебной деятельности на формирование межкультурной компетенции студентов: дис. . канд. пед. наук: 13.00.08. Ставрополь, 2004. 176 с.
13. Поляков О. Г. Профильно-ориентированное обучение английскому языку и лингвистические факторы, влияющие на проектирование курса. *Иностранные языки в школе*. 2004. № 2. С. 6–10.
14. Фролова О. О. Педагогічні умови формування соціокультурної компетенції у процесі підготовки майбутніх судоводіїв до професійно орієнтованого спілкування. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 182–187.
15. Цветкова С. Е. Сущность, структура и уровни межкультурной коммуникативной компетенции студентов экономических специальностей. *Вестник НГТУ им. Р.Е. Алексева. «Управление в социальных системах. Коммуникативные технологии»*. С. 80–92.
16. Чикайло І. В. Сутність, структура та аспекти формування міжкультурної компетенції у процесі навчання іноземних студентів української мови [Текст]. *Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі : зб.наук.пр.* Суми : СумДУ, 2016. Вип. 3. С. 184–189.